

TER INLEIDING

Nog nooit in de geschiedenis van de ROB is er een jaar geweest waarin zoveel en zulke ingrijpende gebeurtenissen plaatsvonden als in 1988. Sommige waren lang tevoren voorbereid, andere lieten hun komst pas in de loop van het jaar bemerken, samen maakten ze het afgelopen jaar in alle opzichten bijzonder. In het begin van het jaar moest nog heel veel worden gedaan om er voor te zorgen dat de evenementen ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum volgens plan konden worden uitgevoerd. Dat lukte, en op 22 april opende prinses Margriet de tentoonstelling 'Nederland Onderste Boven' in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. De expositie, die tot 2 oktober duurde, gaf een beeld van 40 jaar oudheidkundig bodemonderzoek in Nederland. In samenwerking met het RMO werd een speciale gids bij de tentoonstelling uitgebracht. Behalve de expositie verscheen in april ook het jubileumboek Archeologie in Nederland. De rijkdom van het bodemarchief, een productie in samenwerking met Meulenhoff Informatief waaraan bij het verschijnen zo'n 2 jaar was gewerkt door de medewerkers van de ROB. De omvang van die onderneming is in het vorige verslag al gememoreerd. Inmiddels kunnen we terugkijken op een bijzonder gunstige ontvangst, zowel in wetenschappelijke kring als daarbuiten. Het zal ons stimuleren om op deze weg verder te gaan.

Het tumult rond de jubileumviering was nog maar amper achter de rug of de volgende tour de force stond al voor de deur: de verhuizing van het instituut naar wat in de afgelopen twee decennia het 'hiernamaals' was gaan heten: het prachtige nieuwe gebouw van architect A.Cahen in de Amersfoortse binnenstad. Ondanks alle intensieve voorbereiding is het toch vooral aan de grote inzet en het improvisatietalent van de medewerkers te danken dat die operatie zonder kleerscheuren is voltooid. Op 28 juni verrichte onze minister, mr.dr.s.L.C.Brinkman, de officiële opening. Het feest na afloop zal ons nog lang in het geheugen blijven. Tijdens dat feest vond ook de aanbidding plaats van het boek Terugblik op de Mariënhof dat door de redactie van het personeelsblad De Korte Berichten was samengesteld. Het zal voor alle ROBERS een dierbare herinnering levend blijven houden.

Jammer genoeg bleek het niet direct mogelijk om de nieuwe behuizing al in 1988 verder te voltooien. Daarbij gaat het niet om een aantal kleinere voorzieningen aan het nieuwe gebouw - al moeten die er natuurlijk wel komen - maar vooral om een tweetal panden aan de Appelmarkt die door allerlei problemen niet bij de nieuwbouw konden worden betrokken. Hopelijk zullen beide huizen het volgend jaar alsnog voor de ROB beschikbaar komen, want de ruimte in het nieuwe gebouw was eigenlijk al bij de verhuizing te klein. Dat is niet echt verwonderlijk met een programma van eisen uit 1970. Maar behalve de groei die het instituut sinds die tijd heeft doorgemaakt is met name de laatste jaren het aantal activiteiten en medewerkers nog eens extra toegenomen doordat efficiënt gebruik werd gemaakt van allerlei subsidie- en werkgelegenheid bevorderende regelingen om de taak van de ROB beter te kunnen uitvoeren.

Een goed voorbeeld is het project ARCHIS (archeologische informatie-systemen), waarbij een samenwerkingsverband van de ROB en de drie grote universitaire instituten afgelopen jaar een subsidie van het Ministerie van O & W kreeg om in Amersfoort een archeologisch expertisecentrum te vestigen. Na afloop van het project, in 1993, zal de ROB daardoor ten behoeve van de gehele Nederlandse archeologie over een zeer uitgebreide documentatie beschikken, met grote mogelijkheden voor zowel wetenschappelijk onderzoek als monumentenzorg.

De totstandkoming van ARCHIS - het eigenlijke werk zal overigens pas in 1989 beginnen - is trouwens nog om een andere reden van bijzonder belang. Het markeert in veel opzichten de groei naar volwassenheid van de Nederlandse archeologie. Voor het eerst is sprake van werkelijke samenwerking op zowel technisch als wetenschappelijk niveau tussen de vier grote instituten in Leiden, Amsterdam, Groningen en Amersfoort. Na een periode van onderlinge tegenstellingen, en een fase van incidentele, meest bilaterale en vaak persoonsgebonden samenwerking is daarmee een fundamentele nieuwe stap gezet die het wetenschappelijk onderzoek alleen maar ten goede kan komen. ARCHIS kan daardoor, na en naast de Stichting voor de Nederlandse Archeologie, een functie krijgen die ver uitgaat boven het directe wetenschappelijke rendement dat het ongetwijfeld zal hebben.

Wenden we de blik weer terug naar het afgelopen jaar, dan valt nog een gebeurtenis te melden die voor de ROB van ingrijpende betekenis is. Op eigen verzoek is prof.dr.W.A.van Es eind 1988 teruggetreden als directeur van het instituut om zich weer geheel aan zijn wetenschappelijk werk te kunnen wijden. De officiële bijeenkomst ter gelegenheid van zijn afscheid als directeur, op 20 december, bracht opnieuw een groot aantal relaties en collegae uit binnen- en buitenland bijeen. Ook deze dag zal ons nog lang in het geheugen blijven. In verschillende toespraken werd de grote betekenis belicht die Van Es de afgelopen 24 jaar als directeur heeft gehad voor de ROB, voor de Nederlandse archeologie en ook in internationaal verband. Hoogtepunt was ongetwijfeld de speech van minister Brinkman, die namens de SNA een bijzonder cadeau aanbood: de instelling van de 'W.A.van Es prijs' voor Nederlandse archeologie. De prijs bedraagt f 2000,- en kan jaarlijks worden toegekend aan een jong archeoloog voor een prestatie van bijzonder wetenschappelijk belang.

De bijeenkomst op 20 december was zo druk bezocht dat voor de toespraken moest worden uitgeweken naar een locatie buiten het ROB-gebouw. Daarnaast waren er echter een groot aantal evenementen die in eigen huis plaatsvonden. Kort na de opening ontvingen we daar onze nieuwe buurtgenoten en vervolgens kon de Amersfoortse bevolking kennis maken met het nieuwe instituut. Tijdens de jaarlijkse Monumentendag, in het teken van de archeologische monumentenzorg, was er wéér open dag. Alsof dat nog niet genoeg was vonden in het tweede halfjaar zoveel excursies plaats van belangstellenden voor zowel ons werk als dat van de architect dat ze niet meer te tellen zijn.

Naast alle buitengewone gebeurtenissen ging ook in 1988 het gewone werk door in een omvang die - getuige dit jaarverslag - niet onderdoet voor andere jaren. Als de middelen toereikend waren geweest had er zelfs nog méér kunnen gebeuren. Het is met name ook aan de vele subsidies te danken dat het noodzakelijke wetenschappelijke onderzoek niet echt dramatisch in omvang is afgenomen. Deze subsidies ontvingen we het afgelopen jaar van de Provinciale besturen van Overijssel, Flevoland, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Noord-Brabant en Limburg, de Gemeentebesturen van Aardenburg, Baarn, Genneep, Nijmegen, Noordoostpolder, Susteren en Weerselo, de Landinrichtingsdienst te Utrecht, de Stichting 2000 jaar Voorburg, de Stichting Onderzoek Romeinse Bewoning Valkenburg ZH en de Joan Willems Stichting.

Met de laatstgenoemde bestaat trouwens een bijzondere band, want de op 19 januari opgerichte JWS is bedoeld als steunstichting voor de ROB. Het oprichtingsbestuur werd gevormd door dr.W.J.H.Willems (voorzitter), mevrouw H.Land (secretaris) en drs.W.A.M.Hessing (penningmeester). De stichting is genoemd naar de politicus/archeoloog Joan Willems, de eerste voorzitter van

de Monumentenraad. Ze stelt zich ten doel het ondersteunen van activiteiten van de ROB in de breedste zin des woords. Daarmee kon al na korte tijd, zij het nog op kleine schaal, een begin worden gemaakt.

Op het persoonlijke vlak zijn ook dit jaar weer een aantal gebeurtenissen te melden. Behalve het afscheid van prof. Van Es, dat gelukkig nog lang geen afscheid van de ROB betekent maar daarentegen wél een periode van ongekende activiteit in het Dorestad-onderzoek zal inluiden, was er ook meer dan één 'echt' afscheid. Op 1 februari vertrok J. Bonhof, die als zoölogisch assistent werkzaam was op de natuurwetenschappelijke afdeling. Daar vertrok bovendien, op 1 augustus, de botanisch assistent W. J. Ebens. Verder verlieten de ROB de tekenaar J. H. van Vlierden per 1 juli, en per 1 april (nu drs.) J. R. A. M. Thijssen die als wetenschappelijk assistent verbonden was aan de opgravingen te Nijmegen.

De afdeling documentatie onderging een gevoelige aderlating door het vertrek van mevrouw E. H. van Burk-Moes, die het foto- en dia-archief beheerde. Ter gelegenheid van haar vertrek, officieel per 1 juni, werd haar een afscheid aangeboden. Hetzelfde gebeurde, door middel van een symposium in het nieuwe auditorium, met A. Bruijn die per 1 augustus de pensioengerechtigde leeftijd had bereikt na 36 dienstjaren in diverse functies bij de ROB te hebben gewerkt. Zijn vertrek betekende opnieuw een afscheid van een van de medewerkers van het eerste uur.

Gelukkig waren er dit jaar ook weer nieuwkomers. Per 1 januari trad P. A. C. Schut in dienst als medewerker automatisering. Hij werd per 1 maart gevolgd door mevrouw A. F. van Eijseren, typiste/receptioniste en C. J. Hoogland, die zich als huismeester van het nieuwe gebouw al vóór de verhuizing volstrekt onmisbaar wist te maken. Op 12 september arriveerde ook M. Ghars die de broodnodige versterking van de tekenkamer leverde en per 1 november kreeg de afdeling algemene zaken versterking door de komst van L. C. Lilipaly.

Bij alle bijzondere gebeurtenissen zijn de 25-jarige ambtsjubilea van veldtechnicus A. Buisman, zeer toepasselijk op 1 april, en op 24 juli dat van drs. R. H. J. Klok, hoofd van de afdeling beschrijving en monumentenzorg, in stilte herdacht. Dat gebeurde ook toen op 28 april C. de Weerd, hoofd algemene zaken, 40 jaar in Rijksdienst was, waarvan ruim 26 bij de ROB. De volgende dag echter werd hij door Hare Majesteit de Koningin benoemd tot ridder in de Orde van Oranje Nassau, een onderscheiding die hij in Rijswijk mocht ontvangen uit handen van minister mr. drs. L. C. Brinkman.

W. J. H. Willems